

De Legataris

De Legataris

Katja Bongers

Schrijver: Katja Bongers
Coverontwerp: Dutch Kangaroo
Brave New Books
ISBN: 978 94 648 0518 5
© Katja Bongers, november 2023

Proloog

Hij was eenennegentig geworden, een respectabele leeftijd. Het was nog maar twee weken geleden dat hij was overleden.

Mijn mobiel had gepiept en er was een bericht binnengekomen met als omschrijving 'brief aan legataris'. Bij de receptie had ik het stuk laten printen. Ik haalde eens diep adem en begon te lezen.

Driebergen, 27 februari 2023

Betreft: nalatenschap B. van der Meer

Kenmerk: 1866fgy/2023

Geachte heer Van der Meer,

Hierbij ontvangt u informatie over de nalatenschap van uw vader, de heer Benjamin van der Meer. Allereerst wil ik u mijn deelneming betuigen met zijn overlijden.

Deze brief ontvangt u naar aanleiding van (telefonische) besprekingen die ik heb gevoerd met uw zus, Laura Bakker-van der Meer. Zij was – zoals u waarschijnlijk weet – tijdens het leven van uw vader zijn gevolmachtigde, op grond van een volmacht/levenstestament dat op 30 september 2018 werd opgemaakt voor mr. De Boer, destijds notaris in Utrecht.

Vreemd, de mail die ik op verzoek van mijn vader aan notaris De Jong had gestuurd was genegeerd, zag ik.

Ik las verder.

Uw zus Laura werd door uw vader in zijn testament benoemd tot executeur.

Ja hoor, die heeft alleen maar verstand van geld uitgeven. En zij zou nu een erfenis moeten afhandelen? Het was te belachelijk voor woorden.

Zij heeft mij verzocht een verklaring van erfrecht (of verklaring van executele) op te stellen. Een verklaring van erfrecht is een verklaring van een notaris waarin staat vermeld dat iemand is overleden, wie op grond van de wet of een testament de erfgenamen zijn en/of wie als executeur namens de gezamenlijke erfgenamen naar derden toe kan optreden. Vaak wordt een dergelijke verklaring gevraagd door de bank of andere instellingen.

Ik sloeg ongeduldig een stukje over en las verder.

Uit inzage in het Nederlands Centraal Testamenten Register is gebleken dat uw vader voor het laatst een testament heeft gemaakt, bij de akte die op 23 november 2019 is opgemaakt voor wijlen notaris mr.

De Jong van ons kantoor in Utrecht. U treft hierbij als bijlage 1 aan een kopie van voormeld testament.

Juist, die notaris De Jong was dus dood. Dat zou veel kunnen verklaren. Waarschijnlijk had hij mijn mail nooit gekregen. Of hij had hem gewoon zoekgemaakt... of weggegooid in de hoop dat er verder geen haan naar zou kraaien. Of nee, dat doet een notaris natuurlijk niet. Maar mijn zussen deden net of ze gek waren, die zouden niemand wijzer maken als het hun niet uit kwam.

Verder begreep ik het volgende: uw vader heeft niet in een codicil (handgeschreven document) wensen ten aanzien van zijn nalatenschap vastgelegd en hij zou in het buitenland geen testament hebben opgemaakt. Als u andere informatie heeft, dan verneem ik dat graag van u.

Daarna volgde een lange juridische tekst waarvan de diepgang mij ontging. Ongeduldig bladerde ik naar de laatste bladzijde.

Uw vader heeft in voormeld testament tot zijn erfgenamen benoemd: zijn kinderen Laura, Annet en Tako, tezamen en voor gelijke delen. U bent geen erfgenaam (en heeft dus geen zeggenschap).

Aha, duidelijk! In dit testament was ik inderdaad onterfd.

Ten behoeve van u is een geldlegaat opgenomen zoals hierna omschreven: 'Ik legateer, niet vrij van rechten en kosten en zonder bijberekening van rente, aan mijn oudste zoon Wouter Frederik van der Meer, geboren te Middelburg op drie maart negentienhonderdeenenzestig (03-03-1961), een bedrag in contanten ter grootte van € 28.500 (achtentwintigduizendvijfhonderd euro).

Simpel verwoord houdt dit in dat u een geldbedrag zal ontvangen van € 28.500; dit bedrag zal in beginsel opeisbaar zijn zes maanden na uw vaders overlijden. Het voorgaande zal inhouden dat uw zussen en broer, ieder tot 1/3e deel van de nalatenschap van uw vader gerechtigd zal zijn, echter nadat het geldlegaat ten behoeve van u is voldaan.

Ik liet de brief op mijn schoot zakken en sloot mijn hand om de beker koffie die voor mij op tafel stond. Pas na een halfuur las ik het slot van de brief.

Graag verneem ik van u of u dit legaat wenst te aanvaarden en, zo ja, naar welke rekening te zijner tijd (zo spoedig mogelijk, maar eventueel kan dit wat tijd in beslag nemen) het aan u toekomende bedrag kan worden overgeboekt. U kunt uw reactie kenbaar maken door een kopie van deze brief te ondertekenen en uw handtekening te laten legaliseren door een notaris van uw keuze dan wel bij ons kantoor.

*Met vriendelijke groet,
mr. Margriet de Lange, notaris*

Ze dachten vast dat ik het legaat zou aanvaarden en verder af zou zien van procedures om mijn legitieme portie op te eisen. Wat een walgelijke mensen kun je toch als familie hebben.

Maar wat er in dit testament stond, was gelukkig niet zo relevant. Laura en Annet zouden nog een nare verrassing krijgen.

Met een diepe zucht stond ik op. Uit mijn portefeuille haalde ik het visitekaartje dat ik van mijn vader had gekregen. Dat legde ik voor mij op tafel, naast de brief van de notaris.

Terwijl ik naar de zon keek, die felrood achter *the Tower Hill Memorial* opkwam, dronk ik langzaam mijn koffie op. Toen kwam ik in actie. Eerst belde ik nog even naar de lobby, daarna pakte ik mijn kleine reiskoffer in.

1 Vader

Mijn vader was de jongste uit een groot, katholiek gezin in Westervoort en mijn grootouders noemden hem Benjamin. Het gezin woonde in een bescheiden rijtjeswoning net naast de brug over de IJssel in een huis dat gehuurd werd van Rijkswaterstaat, de werkgever van mijn opa. Hij had tot taak samen met een ploeg mannen de Oostelijke IJsseldijk iedere dag te controleren.

Vanaf de IJsseldijk had je een prachtig uitzicht over de rivier en kon je de brug en de boten die af- en aanvoeren goed bekijken. Als klein ventje stond mijn vader vaak op de dijk, aan de hand van zijn vader of zijn moeder.

Maar toen in mei 1940 de brug door het Nederlandse leger werd opgeblazen in een poging de Duitse opmars te stuiten, zat de schrik er goed in. Hoewel hun huis door de explosieven niet was beschadigd en de brug binnen een halfjaar werd hersteld, was niemand er naarmate de oorlog vorderde gerust op dat het goed zou blijven gaan.

Begin 1944 werd de situatie onhoudbaar. Het vergissingsbombardement in de vroege ochtend van 22 februari, toen Amerikaanse bommenwerpers wegens slecht weer een alternatief doel hadden gezocht, legde grote delen van Nijmegen, maar ook van Arnhem, Deventer en Enschede in de as. Als door een wonder werd Westervoort gespaard.

Stiekem werden er berichten uitgewisseld over een op handen zijnde bevrijding van de Duitsers. Openlijk verzet werd echter steeds meer de kop ingedrukt en het leek erop alsof het nog wel even zou duren voordat de oorlog tot een goed eind zou komen.

Misschien zou de brug in Westervoort dan opnieuw worden gebombardeerd. Het was gevaarlijk, zeker voor een klein kind. En ineens werden er tot overmaat van ramp ook nog twee Duitse onderofficieren bij hen ingekwartierd. Mijn vaders ouders zochten naar een mogelijkheid om hun Benjamin te sparen.

Via via wisten ze bij kerkgenoten die een akkerbouwbedrijf hadden net ten westen van Elst een plekje voor hem te regelen. Snotterend werd hij daar in juni 1944 achter op de fiets bij zijn vader naartoe gebracht, net twaalf jaar oud. Zijn ouders hoopten dat hij de zomermaanden in veiligheid kon doorbrengen op het boerenbedrijf en dat de oorlog snel afgelopen zou zijn, zodat hij weer naar huis zou kunnen komen.

Uiteindelijk bleef mijn vader tot de zomer van 1946 bij het boerengezin. Eerder naar huis gaan was geen optie, want alles was tijdens de operatie Market Garden in september 1944 grondig verwoest in Arnhem en wijde omgeving. Ook het huis van zijn ouders had schade. En wegens een gebrek aan bouwmaterialen duurde het een tijdje voordat het weer bewoonbaar was.

Naar eigen zeggen heeft mijn vader bij de boeren weinig meegemaakt. Als de kust veilig was, werkte hij samen met de boer en zijn zes zoons op het land en at

hij gewoon mee in de keuken, waar stevige kost werd opgediend, meestal met veel groentes vers van het land. Honger hadden ze niet, integendeel.

Vanwege het belang voor de voedselvoorziening, hadden de vier oudste boerenzoons voorlopig vrijstelling van de *Arbeitseinsatz* gekregen en moest er hard gewerkt worden om te zorgen voor een goede oogst. De extra handjes van de twee jongste zoons en van mijn vader waren op het bedrijf dus meer dan welkom.

Al snel kon mijn vader de boerenzoons bijhouden bij het rooien van aardappels, binnenbrengen van het hooi, schoffelen tussen de stokbonen, doppen van erwtes en wat er verder ook maar te doen was. En door het harde werken had hij niet al te veel tijd om na te denken over het gemis van zijn vader en moeder.

De boerin probeerde lief voor hem te zijn en gaf hem zo nu en dan een aai over zijn bol. De boer was zwijgzaam, maar bromde altijd tevreden als mijn vader zijn werk had gedaan. Een 'goed zo jongen' en een ferme klap op zijn schouder kon er af en toe ook wel af. Met de boerenzoons deed hij vaak na het werk spelletjes. En op zondag gingen ze samen naar de kerk in Elst of, als de veiligheid dat niet toeliet, lazen ze samen een stuk uit de bijbel. Tussen de middag aten ze dan soep met grote brokken vlees, dat speciaal op die dag op tafel kwam.

Duitsers hadden niet zoveel te zoeken op boerderijen. Meestal was het dan ook rustig. Ze kwamen hooguit af en toe langs om eten in te kopen of gewoonweg te

vorderen ('een mooi woord voor stelen,' bromde de boer boos). Dan verschool mijn vader zich samen met de twee jongste boerenzoons in de hooiberg, want ze waren toch wel bang voor de schreeuwende mannen in hun rare uniformen.

Toen hij eindelijk weer naar huis kon, was hij dolblij om zijn ouders – vooral zijn moeder – weer te zien. Maar het was ook een ongemakkelijk weerzien. Ze hadden te lang nauwelijks contact gehad en waren daardoor totaal van elkaar vervreemd. En zijn oudere broers en zussen hadden al eerder het huis verlaten. Soms zag hij er een paar in het weekend. Maar was hij ze op straat tegengekomen, dan had hij ze vast niet herkend. En anders dan op het platteland, was er niet veel te eten.

Na de oorlog had hij een grote leerachterstand, net als alle andere jongens en meisjes van zijn leeftijd. In een sneltreinvaart werden zij bijgespijkerd. Heel anders dan gepland, doorliep hij in vier jaar tijd de HBS in plaats van de ambachtsschool, waar jongens uit zijn milieu voor de oorlog als vanzelfsprekend naartoe gingen.

Daarna kreeg hij een kleine studiebeurs, waarmee hij in Delft kon gaan studeren. Stilletjes was hij opgelucht dat hij weg kon uit dat huis met die twee vreemden die zijn ouders waren. Hij koos voor de opleiding tot architect, omdat hij graag een bijdrage wilde leveren aan het herstel van alle oorlogsschade aan huizen, wegen en overheidsgebouwen.

Hij was de eerste uit zijn familie die ging studeren. Zijn familie was dan ook apetrots op hem, al begrepen ze niet precies wat hij ging doen in de grote stad. Wat was dat eigenlijk, architectuur? Mijn vader probeerde het uit te leggen, maar hij merkte dat zijn familieleden het verschil tussen een voorman in de bouw en een architect niet echt bevatten.

Was er geen oorlog geweest, dan zou hij vast een buitenbeentje zijn geweest daar in Delft. In zijn jaar was hij – voor zover hij kon nagaan – de enige uit een eenvoudig milieu. Maar bijna iedereen zat in die tijd al jaren op zwart zaad en alles was nog op de bon. Veel mensen waren net als hij zo mager als een lat en hadden oude, vaak meermaals verstelde kleren aan. En omdat hij netjes ABN sprak, althans geen opvallend dialect, en vlijtig al zijn studietaken volbracht, viel hij – een jongen uit een arbeidersgezin – niet uit de toon, was hij een doorsnee student.

Hij was er al aan gewend niet meer thuis te wonen, dus hij had geen heimwee en kon het prima vinden met zijn hospita. Die vond het goed dat hij zo nu en dan een studievriend meenam voor een kopje thee. Zij vond het zelfs goed dat er af en toe zo'n vriend – na afgifte van een aantal bonnen uit het distributieboekje en een kleine vergoeding – mee at aan de keukentafel. Uiteraard was bezoek van vrouwen verboden. Die kwam hij trouwens tijdens zijn geheel door mannen bevolkte studie, ook vrijwel nooit tegen. Hij ging op in zijn studie en had er plezier in om zo nu en dan met zijn medestudenten te debatteren. Verder

las hij alle bibliotheekboeken die zijn vrije tijd hem toestond en kwam hij graag in een studentencafé om te schaken of een potje te biljarten en een borreltje te drinken. Langzaam maar zeker ontwikkelde hij een eigen smaak en persoonlijke voorkeuren en was hij in staat om voor zichzelf keuzes te maken. Als hij zo nu en dan op zaterdagmiddag met de trein naar huis ging, viel hem de vervreemding van zijn ouders steeds meer op. Uiteindelijk ging hij er niet vaak meer bij hen op bezoek en beperkte het contact zich vooral tot brieven en – later – tot korte telefoongesprekken.

Ondanks zijn steeds kritischer geest, ging hij op zondag altijd braaf naar de mis, soms meerdere keren per dag. De samenzang vond hij verschrikkelijk, maar zong het kerkkoor, dan deed hij zijn ogen dicht en genoot hij in stilte. Dat de liturgie in het Latijn was, vond hij vanzelfsprekend, ook al begreep hij er weinig van.

De heiligenbeelden, de kruisweg en de gebrandschilderde ramen gaven hem houvast en meneer pastoor bekeek hij met eerbied, zeker op de dagen dat hij had gebiecht. Het was een plichtmatige kerkgang, maar hij ontleende er zijn identiteit aan en ook een zekere mate van gezelligheid op de anders zo stille, verplichte rustdag.

Toen hij op een keer na de hoogmis naar zijn kamer terugliep, ging ook net de plaatselijke gereformeerde kerk uit. Met belangstelling keek hij vanaf de overzijde van de straat hoe de geheel in het zwart geklede mensen met vrome gezichten hun kleine, kale kerk

verlieten. Zo zagen ketters er dus uit. Hun geloof, of althans de beleving daarvan, leek zwaar te drukken op hun gemoed. Peinzend probeerde hij zich voor te stellen hoe het was om gereformeerd te zijn.

Plotseling ving hij de blik op van een meisje aan de overkant van de straat. Van onder haar frivool scheefstaande hoedje lachte ze hem onbevangen toe. Hij schrok er vreselijk van, kleurde rood tot achter zijn oren, durfde niet eens terug te glimlachen. Met een ruk draaide hij zich om en liep verder.

De volgende weken probeerde hij steeds bij het uitgaan van de kerk een glimp van het meisje op te vangen, maar hij zag haar niet. Uiteindelijk gaf hij het op en liep hij zonder te wachten bij de gereformeerde kerk meteen door naar zijn kamer.

Maar toen hij haar al bijna vergeten was, werd hij op een zondag opgeschrikt door haar stem, achter zich op de stoep. ‘Zeg, momentje, bent u dit verloren?’

Hij draaide zich om en staarde van haar gezicht naar haar uitgestoken hand. Tussen haar vingers zat een opgevouwen papiertje. Hij pakte het aan, te verbouwereerd om iets te zeggen voordat zij zich omdraaide en de straat overstak, richting een in het zwart gekleed groepje mensen dat haar stond op de wachten.

Thuis vouwde hij het papiertje open. Er stond een korte boodschap op.

Morgenavond zeven uur, koffiehuis Het Bakken.

Voor het eerst sinds hij in Delft op kamers woonde kon hij de slaap niet vatten. De hele nacht draaide hij onrustig om en om in zijn smalle bed. Geradbraakt zat hij de volgende dag half te slapen in de collegebanken en tijdens het practicum verprutste hij bijna een opdracht.

Zenuwachtig stond hij schoongeschrobd en in zijn netste kleren even voor zevenen aan de toog van Het Baken op haar te wachten.

Stipt op tijd stapte zij binnen, met een stralende lach op haar gezicht. Alsof zij hem al jaren kende, liep ze op hem af, zei 'Hallo', kuste hem op zijn wang en nam hem aan zijn mouw mee naar een tafeltje in de hoek. Omkijkend naar de man achter de toog bestelde zij twee kopjes koffie voor haarzelf en 'haar verloofde'.

Onder de tafel knikten zijn knieën na van de schok. Hij durfde haar bijna niet aan te kijken. De kus gloeide nog op zijn wang. Dat dit wonderlijke wezen interesse in hem had, was bijna niet te bevatten. Hij wilde maar wat graag echt haar verloofde zijn. Maar hoe hij dat moest aanpakken, wist hij natuurlijk niet.

Hij probeerde voorzichtig aan zijn hospita informatie over het instituut huwelijk te ontfutselen. Die vond het geweldig om daarover met hem te praten, maar vooral over de verliefdheid die daar als het even kon aan vooraf zou gaan. Haar ogen straalden toen zij vertelde dat de tijd dat zij zelf verliefd was geweest op haar helaas vroeg overleden echtgenoot, de beste tijd uit haar leven was geweest.

Ze gaf hem ook tips over hoe hij het beste met de andere sekse om zou kunnen gaan: beleefd, geïnteresseerd en af en toe een klein cadeautje. Lichamelijk contact diende zoveel mogelijk vermeden te worden tot na de huwelijksvoltrekking. Maar elkaars hand vasthouden en ter begroeting of bij het afscheid een kus op de wang, dat was alleen maar aan te bevelen. Daar zou hij zeker van genieten, volgens de hospita. En natuurlijk moest hij als het even kon altijd de deur voor zijn geliefde openhouden en haar een arm bieden om stevig over straat te kunnen lopen. Naar andere vrouwen mocht hij uiteraard niet meer kijken.

Mijn vader nam alles ernstig in zich op en bracht meteen zoveel mogelijk van zijn hospita's adviezen in de praktijk. Hij zag de verheugde blik van mijn moeder als hij een door hem zelf geplukt veldboeketje voor haar meenam of haar een arm aanbood. Naar andere vrouwen durfde hij niet eens te kijken, dus hij had alleen maar oog voor mijn moeder.

Aan de hospita deed hij verslag van de ontmoetingen met mijn moeder en dan smeedden zij samen plannetjes om haar nog verder in te palmen.

Al na enkele ontmoetingen kon hij aan niets anders denken dan aan wat hij 'het meisje' noemde. Haar naam durfde hij uit eerbied niet eens hardop uit te spreken. Dit moest zijn vrouw worden, hij wist het zeker.

Maar toen haar oom Jan en tante Lida bezwaren hadden geuit tegen hem als – katholieke –

huwelijkskandidaat, was hij zo uit het veld geslagen, dat hij even overwoog om zijn plan op te geven. Heel even maar, want hij was vastbesloten.

Het verhaal van het meisje over haar erfenis, gebruikte hij om zijn huwelijk met mijn moeder door te kunnen zetten. Zelf vond hij het geen chantage, zijn voorstel. Hij regelde het gewoon met oom Jan, als mannen onder elkaar. De huwelijksdag was voor hem een persoonlijke triomf, de beste dag uit zijn leven tot dan toe.

Met een opgeruimd gemoed ging hij direct na het huwelijk met zijn bruid in een geleende auto naar Middelburg, waar een dienstwoning op hen wachtte. Die hoorde bij zijn nieuwe baan als assistent van de stadsarchitect. Deze belangrijke functionaris was speciaal belast met de wederopbouw van de binnenstad, die na het bombardement van 17 mei 1940 grotendeels was verwoest. Buiten de stad werd er nog geworsteld met de schade van de watersnood in 1953, maar bij het herstel daarvan was mijn vader niet betrokken.

Het was overigens een ongekennde luxe dat mijn ouders meteen een eigen woning kregen, al was hij dan piepklein met maar één slaapkamertje dat niet veel groter was dan het ledikant dat erin stond. Er heerste tot jaren na de oorlog enorme woningnood en vaak moesten jonge mensen lang wachten met trouwen, of anders getrouwd en wel inwonen bij hun ouders.

Maar zij hadden hun vrijheid. Het was een geweldig gevoel. Blakend van geluk lagen ze tijdens hun huwelijksnacht in Middelburg voor het eerst samen in het ledikant dat hij met een eettafel en twee houten keukenstoelen eerder door een vriend had laten bezorgen. Het bed was door mijn moeder opgemaakt met nieuwe lakens uit haar uitzet. Mijn vader had de kolenkit gevuld en de kachel opgestookt, het was zowaar nog behaaglijk warm in huis ook.

Ze waren doodmoe, probeerden nog wat samen te praten maar vielen al snel innig verstrengeld in slaap. Tevreden droomden ze over hun nieuwe leven, dat vandaag was begonnen. Mijn vader droomde over een mooie carrière bij de provincie en mijn moeder over haar zelfstandigheid als huisvrouw en de kinderen die zij zou krijgen.

De eerste jaren van hun huwelijk waren ze druk met opbouwen: hij de stad, die tot ver in de jaren 60 nog de littekens van het bombardement droeg, zij haar gezin.

Gezinsuitbreiding liet overigens wel even op zich wachten. Ze hadden namelijk geen idee wat er aan het krijgen van een kind vooraf diende te gaan.

Pas na twee jaar hadden ze door dat het bij mensen niet veel anders toegaat dan bij dieren. Hoewel het gênant was geweest om de benodigde informatie op te vragen bij de huisarts en de pastoor, vonden ze het niet onplezierig om samen een kind te maken. Na een tijdje lukte het, mijn moeder was zwanger en na bijna

drie jaar huwelijk werd mijn oudste zus geboren, die net als mijn moeder de naam Laura kreeg.

Mijn vader was dolgelukkig en trakteerde al zijn collega's op het provinciehuis in de abdij van Middelburg op beschuit met roze muisjes, wat sinds de geboorte van prinses Beatrix een landelijke traditie was geworden.

Het was wel een dure traditie, want mijn vader had veel collega's. Maar gelukkig hadden ze een flinke spaarpot, die mijn vader heel goed gebruikte om alles wat voor het huishouden nodig was te bekostigen.

Drie jaar later werd ik geboren. Net als bij de geboorte van zijn eerste kind, was mijn vader dolgelukkig. Mijn moeder ook, al vroeg zij zich eerst stiekem, later hardop af of dit nu alles was wat ze van haar onafhankelijkheid als huisvrouw mocht verwachten: vloeren dweilen, ramen lappen, boodschappen doen, eten koken, kleren wassen, luiers uitkoken en baby's de borst geven in een piepkleine woning waar ze haar kont niet kon keren.

En met haar Zeeuwse buurvrouwen had ze niks, die leken buiten hun huishouden vrijwel geen interesses te hebben en spraken een heel moeilijk te verstaan dialect.

Mijn vader snapte haar groeiende ontevredenheid niet. Ze had toch alles wat haar hartje begeerde? Hij probeerde haar te paaien met kleine attenties, zoals hij had geleerd van zijn hospita. Op zaterdagmiddagen nam hij uit zijn werk vaak een bosje bloemen voor haar mee. En bij de geboorte van mijn zus gaf hij haar